

מעניקה לאדם עמדת עליונות מובהקת ביחס לבעלי החיים.

אלא שבפסוקי התורה ניתן למצוא גם יחס אחר, המשווה כל הופעת חיים באשר היא וכוללת יחדיו את האדם ובעלי החיים. כך עולה לכאורה מתיאור בריאת האדם בפרק ב' בפרשת בראשית 'וַיֵּצֵר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפֶר מִן הָאָדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשֵׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה' (בראשית ב' ז). התורה מגדירה את האדם לאחר שניתנה בו נשמת החיים כ"נפש חיה", אותו ביטוי בו התורה משתמשת כאשר היא מתארת את בריאת בעלי החיים השונים כמו בפסוקים 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה... וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא אֶרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרִמָּשׁ וְחַיְתוֹ אֶרֶץ לְמִינָהּ...' נראה בעליל שהביטוי "נפש חיה" מבטא את עצם קיומם של החיים ובכך שווים כל היצורים מהאדם דרך החיה והבהמה ועד השרצים. צריך להבין את ההשוואה. כיצד הגדרה ההולמת את שרץ המים מתאימה גם לתיאור האדם?

נראה אפוא שבעניין זה יש כאן שני פנים. מחד, התורה נותנת לאדם עליונות ברורה על שאר בעלי החיים ומאידך ישנו גם מעין שוויון. יחס מורכב זה אנו רואים, כאמור לעיל, באיסור התורה על האדם בבריאת העולם את אכילת בשר בעלי החיים ומנגד את העובדה כי לאחר המבול התורה מתירה אכילת בשר בעלי החיים. מה אם כן התיאור ביחס בין האדם לבעלי החיים?

נעשה אדם בצלמנו כדמותנו

נראה לומר כי העובדה שהתורה קוראת לאדם 'נפש חיה' יחד עם שאר בעלי החיים מורה כי עליונות האדם המבוארת בציווי לרדות בבעלי החיים אינה טבועה בו מעצם קיומו ואינה מגדירה אותו כיצור השונה באופן מוחלט משאר בעלי החיים. שלא כמו התפיסה לפיה האדם יכול לנצל את בעלי החיים לצרכיו ללא שום דין וחשבון, התורה מדגישה שהאדם הוא "נפש חיה". כלומר, נשמת החיים שבקרב משותפת לכל הופעות החיים בבריאה. חלילה אין הכוונה לדעה הנפסדת ולפיה אין מותר האדם על הבהמה, אלא לומר שעליונותו של האדם אינה מובנית בעצם בריאתו אלא היא ניתנה לו מידי של בורא העולם שיצר אותו בצלמו ומינה אותו לשלוט בבריאה ולגלות את שמו בה. האדם יכול לראות את עצמו כעליון על שאר בעלי החיים לא מעצם ברייתו, שכן, בהגדרתו הפיזית הוא שווה לבעלי החיים. את עליונותו על בעלי החיים הוא מקבל אך ורק מכוח הוראת בורא העולם והיא מותנית בכך שהוא משמש בתפקיד אותו הועיד לו הקב"ה בורא העולם שמינה אותו כאחראי על הבריאה.

קץ כל בשר בא לפני

מעתה נוכל להבין את השינוי שחל ביחס לעניין אכילת בשר מלפני המבול לאחרי. בבריאת העולם נאסרה אכילת בשר כיון שהאדם מטבע בריאתו שווה לבעלי החיים והריגת בעלי החיים לצרכו מהווה פגיעה בעצם ערכם של החיים.

אך תפיסה זו היא שהטעתה את אנשי דור המבול. הם הבינו שאיסור זה מלמד על שוויון מוחלט בין בעלי החיים לבני האדם. השוואה זו בין האדם לבעלי החיים מנעה מהם להבין כי שוויון זה בין האדם לבעלי החיים זאת רק נקודת ההתחלה של האדם אך הוא מצווה להתרומם מעל להוויתו הפיזית השווה לבעלי החיים ולהשתמש ביכולות הרוחניות המיוחדות לו, והובילה אותם לטשטוש מדרגת האדם הנברא בצלם. טשטוש זה הוביל להידרדרות רוחנית ומוסרית ולהשחתת עולם.

ואכן בלשונות הפסוקים בהם הקב"ה מכריז למחות את כל היקום 'אֲמַחֶה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רִמָּשׁ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם' (בראשית פרק ו' ז). אנו רואים בבידור את השוויון בין אדם לבהמה המשמש כרקע לסיבה שבגינה הוא מעוניין להשמיד את כל היקום.

ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ

לפיכך, כאשר יוצא נח מן התיבה והעולם מתחיל להתהוות מחדש, הקב"ה מברך את נח ומחדד את מעמדו המיוחד ונבדלותו של האדם מן הבהמה. לכן לאחר המבול מתארים הפסוקים את שליטת האדם בבעלי החיים כשליטה מוחלטת המטילה מורא ופחד, משום שמעתה על האדם לחוש את עליונותו על בעלי החיים ונבדלותו מהם, ולכן מותרת לו אכילת הבשר. גם אם אכן ישנה מעלה באי אכילת בשר כפי שנצטווה אדם הראשון, לעת עתה מטילה עלינו התורה תפקיד אחר - לחדד בתוכנו את מעלתו של חיי האדם ונבדלותו העמוקה מבעלי החיים בין היתר על ידי היתר אכילת הבשר.

העלון יוצא לאור על ידי מכון 'תבונות', רח' יהודה הלוי 10 בני ברק
האורות והערות ולקבלת תכנים נוספים ניתן לפנות במייל: office@tvunot.net
לקבלת העלון במייל a@tvunot.net